

רווחיות ענף חלב בקר

לארץ. התוצאה היא, עלייה מקבילה של מחירי החומרים בארץ ועלייה, כמעט חסרת תקדים, בהוצאות הייצור של המוצרים מן החי כולם, ובהם רפת החלב.

מדידת הייקור, כאשר היא מתבצעת על סמך מדי תערובות הבקר שמפרסמת, מדי חודש, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, מצביעה על צבירת התייקרות של כ-41% מסוף שנת 2006 ועד לסוף שנת 2007. יחד עם זאת, מרבית ההתייקרות חלה במחצית השנה השנייה – ובה נרשמה התייקרות חודשית ממוצעת של קרוב ל-4%.

להלן הדגמה על ידי מדד הצובר את השינויים החודשיים במחירי תערובות הבקר מאז דצמבר 2006. (ראו איור למטה)

הבסיס התחשיבי

מחיר המטרה ליצרני החלב נקבע על בסיס סקרי הוצאות ארציים, שנערכים אחת לשנתיים. בשנים 2005 ו-2006, קביעת המחירים התבצעה על בסיס סקר שנוערך לשנת 2003, ובתחילת שנת 2007, בא ליישום סקר ההוצאות של שנת 2005.

ההשפעה של מעבר לבסיס תחשיבי חדש על מחירי המטרה השוטפים, תלויה בגובה ההתייעלות שנמצאה ביחס לרפת הארצית בין שנות הסקר, לעומת ניכוי הפיריון השוטף העומד על שיעור שנתי של 2% ומוחל, מעת החלת בסיס תחשיבי חדש.

ביחס לסל הצריכה המקומי והן בשל הסטת רכישת רכיבי חלב מהשוק העולמי, שבו המחירים גבוהים, לשוק המקומי.

התוצאה המעשית היא, ייצור חלב ללא מגבלת מכסות בשנה זו, כאשר לפעולות שונקטו על ידי משקי החלב להגברת הייצור, השפעה על רווחיותם – כל פרט על פי ממשק ההרחבה שבו נקט.

על רקע כל אלו, מחירי החלב הגולמי, נקבעים במנותק להתפתחויות הביקוש וההיצע, ועל ידי מערכת התחשבות של היצרנים מול משרדי הממשלה.

מחירי התשומות

העלייה במחירי חומרי הגלם להאבסת בעלי חיים, שלה אנו עדים כבר למעלה משנה, נובעת משילוב של עלייה בביקושים מצד השווקים המתעוררים מול היצע קשיח יחסית, מהפניית חלק הולך וגדל של חומרי הגלם לתעשיית תחליפי האנרגיה, וכן ממכות טבע שפקדו ופוקדים אזוירי גדול שונים בעולם.

מכיוון שהמסחר במרבית החומרים נקוב במטבע האמריקאי, יש לציין כי חלק מעליית המחיר הדולרי, נובעת גם מהיחלשות גדולה של מטבע זה מול מטבעות אחרים בעולם (כולל השקל הישראלי). כך, היינו עדים להכפלה של מחירי הרכישה של גרעיני התירס, למעלה מהכפלה של מחירי כוספת הסויה, וכן עלייה מטאורית בעלויות הובלת חומרי הגלם

כללי

שנת 2007 מתאפיינת בהיותה רבת אירועים משמעותיים למשק החלב בישראל, ולהם השפעה רבה על רווחיות הייצור של שנה זו.

בכלכלה הגלובלית, הבשילו תהליכים שהחלו עוד בשנים קודמות, שבבסיסם צמיחה מואצת של מרבית הכלכלות בעולם, ובהן קצב מואץ יותר של השווקים המתעוררים (כגון סין והודו), וכן שינויים אקלימיים, דרסטיים לעתים, המשפיעים על צד ההיצע של חומרי הגלם וכן ייצור החלב בחלקים מסוימים של העולם.

לנושא הטיפול בזבלים ושככים, יש אהנם בסקר 2005 ביטוי טוב יותר מאשר בסקר הקודם, אולם עדיין, נמצאו בשנת 2005 משקי חלב רבים, שלא נשאו בהוצאות בגין נושא זה

ישראל היא אכן נקודה קטנה על הגלובוס, ומושפעת ישירות וכמעט ללא פערי זמן, מהתהליכים הגלובליים. תוצאות התהליכים הללו, שלהם השפעה רבה על ייצור החלב בארץ ורווחיותו, הם בקצרה – עליית מחירי האנרגיה, עלייה חדה מאד במחיר העולמי של גרעיני המספוא, וכן עלייה חסרת תקדים במחירים העולמיים של החלב הסחיר.

ובארץ, בהיות הענף מתוכנן ומייצר על פי מכסות ייצור, שמצידן אמורות לעקוב, ככל הניתן, אחר הביקושים המקומיים, חלו שינויים שהצריכו את יצרני החלב לגידול משמעותי בהיקפי הייצור בזמן קצר יחסית. שנת 2006, הייתה עדיין שנה, שבה חלה ירדה במכסות הייצור, והענף החל אותה באווירת עודפים ומלאי חלב גדולים יחסית. עלייה ברמת הביקושים למוצרי החלב במהלך שנת 2006, הביאה להקטנה חדה של רמות המלאים, בכניסה לשנת התכנון הבאה – 2007. בהגדלת המכסות לשנת 2007, לא היה די למלא אחר הביקושים – כאשר אלו גדלו, הן

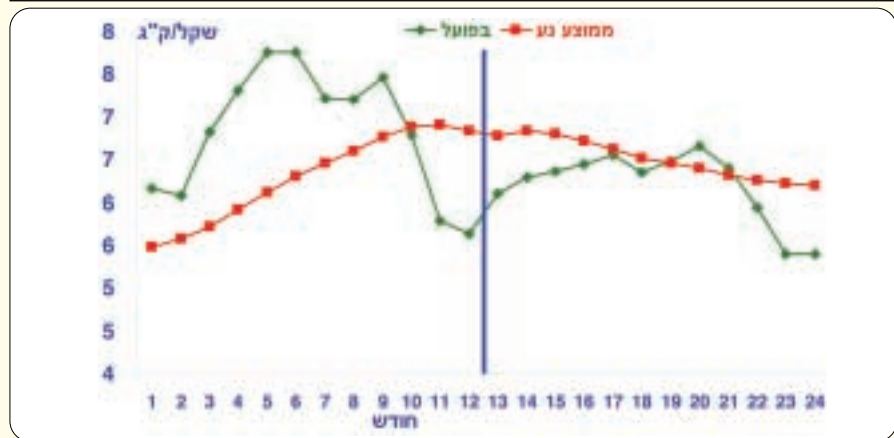
- 2007

רחל ברושק - כלכלנית, התאחדות חקלאי ישראל

בעיבוד נתוני סקר שנת 2005 לנוסחת מחיר המטרה של חודש ינואר 2007, והשוואתם להוצאות הייצור המתקבלות, באותה רמת מחירי תשומה של הסקר הקודם - 2003, מתקבל שיעור התייעלות כולל של 4.6%, שמשמעו התייעלות ממוצעת של 2.3% בשנה. מכיוון ששיעור זה גבוה מניכוי הפריזון השוטף המתבצע מדי רבעון ממחיר המטרה המחושב, החלת הסקר כרוכה בירידת מדרגה של רמת ההוצאות המשמשת בסיס תחשיבי. וליתר דיוק, המעבר לבסיס הסקר החדש, היה כרוך בהורדת מחיר החלב בגובה 0.5 אג' לליטר, ועוד העלאה של בסיס הרכיבים הנורמטיבי בערך כספי של 0.8 אג' לליטר: שיעור ההתייעלות הגבוה במיוחד נובע בעיקר מהשינויים הבאים:

- עלייה של 7% בתנובת החלב הממוצעת.
- שיפור במקדם ההזנה, כולל הרכב זול יותר של מנת המזון.
- עלייה ברכיב העבודה השכירה.

מחירי ינואר 2007		אג' לליטר
סקר 2005	סקר 2003	
169.80	177.20	סה"כ הוצאות ייצור
-0.5%	-4.5%	ניכוי פריזון שוטף
168.79	169.32	הוצאות ייצור להשוואה
-0.53		השפעת הסקר על המחיר
-0.80		השפעת הרכיבים

מורליין אנרג'י

גדולים בצינור ואוורור

מורליין אנרג'י בע"מ מושבה מצפה, ת.ד. 921, טבריה 14108
 טל: 077-9323863, פקס: 077-9323862, נייד: 050-8323861
 E-mail: ext-morline@icba.org.il

זחיות אחכות

צידוד אופקי

אוורור עילי בחצר המתנה

הזכרים. המחירים הנזקפים במחירי המטרה מהווים, ממוצעים נעים של 12 החודשים האחרונים, לחודש שבו מחושב מחיר המטרה. שיטוח השינויים במחירי הבשר נועד למנוע השפעת תנודות חריפות במחירי הבשר על מחירי החלב.

בפועל, מחירי הבשר עלו בשיעורים גבוהים במיוחד בשנים 2005 ו-2006, ושיטת

אג' לליטר	2006	2007	השינוי
מזון	95.65	113.09	18.2%
יתר משתנות	24.41	25.24	3.4%
סה"כ ביניים	120.06	138.32	15.2%
עבודה שכירה	11.06	11.20	1.3%
סה"כ ביניים	131.12	149.53	14.0%
עבודה עצמית	21.28	21.55	1.3%
סה"כ ביניים	152.40	171.08	12.3%
מנהלה	9.89	9.86	-0.3%
החזר הון דומם	14.27	14.85	4.1%
הון חי	5.48	6.16	12.4%
סה"כ לחובת הפרה	182.04	201.96	10.9%

הממוצעים הנעים היטיבה מאד עם מחירי המטרה של שנים אלו. ירידת מחירי הבשר לקראת סוף שנת 2006, וקיום רמת מחירים נמוכה שלהם יחסית לשנה שעברה, מהווה גורם שחיקה נוסף של רווחיות 2006.

התרשים להלן מדגים את מחירי הבשר החודשיים בפועל, לעומת אלו הזקופים במחירי המטרה על פי הממוצעים הנעים. (ראו איור למטה)

המחיר הרבעוני

למרות שמחירי המטרה מחושבים ברמה החודשית, המחיר שאותו רואה יצרן החלב

הסעיף	המשקל השינוי	המשקל השינוי
	ב-2006	ל-2007
בשר	9.6%	-2.8%
חלב	90.4%	8.5%
סה"כ השינוי בתפוקה	100.0%	7.4%
השינוי בתשומה		10.9%
השינוי בתנאי הסחר		-3.2%

הוא מחיר רבעוני הנקבע בתחילת כל רבעון. קיבוע המחירים ברמה הרבעונית נועדה למנוע תנודות במחירים מול המחלבות. הנוהג גורס קביעת מחיר בתחילת הרבעון על סמך מחיר

אג' לליטר	יולי - ספטמבר 07	אוקטובר - דצמבר 07
מחיר בסיס	174.09	188.88
מקדמה	3.10	5.00
סה"כ	177.19	193.88
פיצוי מרבעון קודם	3.83	7.76
סה"כ המחיר	181.02	201.64
חודש ברבעון:	עלות מחושבת	חוסר במחיר
1	180.23	-3.04
2	186.00	-8.81
3	189.92	-12.73
סה"כ לרבעון	-8.01	-5.76
עובר לרבעון הבא	7.76	5.54

רשמי פחות ונסמך על ספקי תשומות ושירותים שונים.

החלת השינויים במחירי התשומות מתייחסת שונה להקבצות של סעיפי הוצאה השונים. חלקם מוחלים במחיר המטרה מיד עם המדידה, וחלקם נדרשים לצבירת שינוי של לפחות 5% או אחת לשנה.

יחד עם זאת, מכיוון שמדידת השינויים מתבצעת לאחר התרחשותם, בעת שהמחירים נמצאים על קו עלייה קבוע, חל פיגור מובנה בהחלת עליית מחיר התשומה במחיר המטרה. זהו אכן מקרה המזונות המרוכזים של שנת 2007, לגביהם מתקיים פער של חודש בין מועד ייקור התשומה למשק החקלאי וההחלה במחיר המטרה. תמונת ראי מתרחשת בעת שלמחירים קו מגמה של ירידה - כפי שהתרחש במהלך שנת 2005.

התייחסות מיוחדת מתקיימת בנוהל לגבי השינויים הנמדדים במחירי הבשר והוולדות

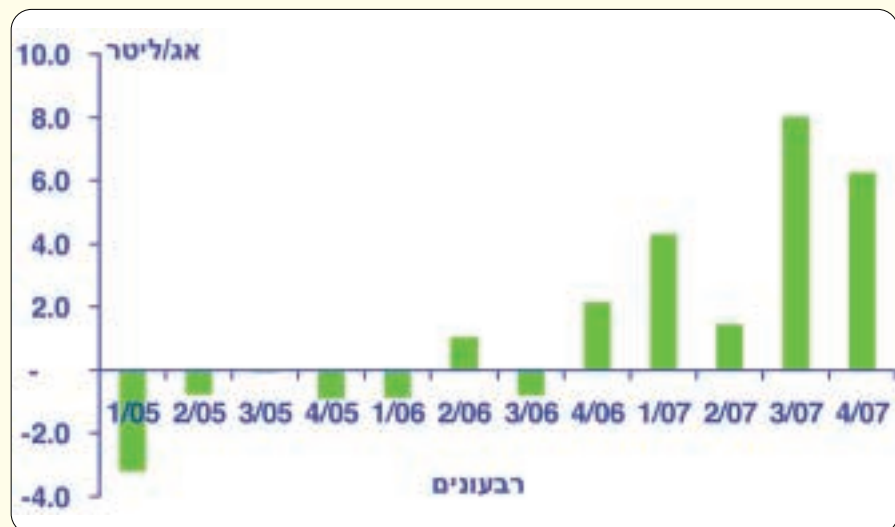
יש לציין, שמול ירידה בהוצאות הייצור בגין ההתייעלות, סעיפי ההון נותנים ביטוי טוב יותר להשקעות הקשורות לביצוע הרפורמה בענף, ובסעיפים אלו חלה עלייה של קרוב ל-40% בהוצאה המחושבת לליטר חלב.

לנושא הטיפול בזבלים ושפכים, יש אמנם בסקר 2005 ביטוי טוב יותר מאשר בסקר הקודם, אולם עדיין, נמצאו בשנת 2005 משקי חלב רבים, שלא נשאו בהוצאות בגין נושא זה.

נוהל ההתחשבות

נוהל ההתחשבות הוא למעשה האופן המוסכם לעדכון מחירי התשומה בתחשיב החלב. הנוהל מתייחס למדידת השינוי במחירים ולמועד החלתם במחיר המטרה.

מדידת השינויים במחירי התשומות מתבצעת על סמך מקורות נתונים, עד כמה שניתן רשמיים - כגון הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. במידת הצורך, מקור הנתונים

נראה כי, לעומת יתרת רווח חיובית לרפת הארצית בשנת 2005, ההרעה בתנאי הסחר של שנת 2007 מחקה יתרה חיובית זו והרפת הארצית נמצאה בהפסד של 2.6% – ללא הנחת שינויים במקדמים הפיסיים של התפוקות והתשומות. כמו כן, החישוב לעיל איננו לוקח בחשבון את תוספת המחיר שהתקבלה בשנים 2006 ו-2007 בגין רכיבי החלב. כמו כן, החישובים אינם כוללים את השפעת הגברת הייצור והשינויים הממשקיים שנדרשו עקב כך. בהתחשב בהבדלי היעילות בין הרפתות השונות, ניתן להדגים את השינויים ביתרות על פי הקבצות למגזרים הביתיים מייצגים גודל רפת וממשקים שונים. יתרת הרווח בגובה 2.6% של שנת 2005, ייצגה יתרת רווח של 10% ביחס למוצעי הרפת השיתופית, ויתרת הפסד של כ-8% ביחס למוצעי הרפת המשפחתית. תנאי הסחר של שנת 2007, מביאים למחיקת מחצית מיתרת הרווח של הרפת השיתופית הממוצעת, ומעמיקים את גובה ההפסד של הרפת המשפחתית הממוצעת עד לכדי 14% מערך התפוקה. השפעת השחיקה ברווחיות בשנה זו קשה במיוחד למשקי חלב הנושאים בנטל תשלומים שוטף בגין השקעות הרפורמה.

סיכום

נוהל ההתחשבות וקביעת מחיר המטרה מבטיח ליצרני החלב עדכוני מחיר מנהליים בהתאם לשינויים במחירי התשומות, גם אם מתקיימים פערי זמן בין תוקף השינוי במחיר התשומה והחלתה במחירי החלב ליצרן. פערי זמן אלו – הגם שהם מהווים שחיקה ברווחיות, בעת שמחירי התשומות עולים, הם המחיר שהענף משלם על הבטחת המחיר לחלב המתוכנן בכל מצב שוק שהוא. זאת, לעומת ענפי משק אחרים שאינם מתוכננים ומנוהלים מרכזית – אז, היכולת לגלגל את מלוא התייקרות הוצאות הייצור על הצרכן הסופי, תלויה בגמישות הביקושים של המוצרים השונים. בימים אלו, על רקע הדיונים והמהלכים לקידום חוק החלב, למרות שמנגנון עדכון מחיר המטרה לחלב הגולמי איננו מושלם כאמור, יש לדאוג לכך שהוא יובטח במסגרת החוק, וזאת במטרה להבטיח את עדכוני המחיר לטווח הארוך. ■

גבוהים מאלו של שנת 2006 בשיעור נומינלי של 8.5% (מחיר ממוצע של 178.08 אג' לליטר לעומת 164.12 אגורות בשער המשק במוצעי לשנת 2006).

(2) עליית המחירים הנמדדת בין סוף שנת 2007 לסופה של השנה הקודמת מסתכמת ב-21.2%, כאשר סה"כ נוספו למחיר החלב של סוף שנת 2006 כ-35 אגורות לליטר.

(3) בחינה של סל התשומות הממוצע לשנת 2006 מצביעה על עליית מחירים ממוצעת של 10.9%, ובהתייחס לסעיפי התשומה השונים, על פי הפירוט להלן:

(4) השינוי בתנאי הסחר – זהו היחס בין השינוי במחירי התפוקה (במקרה זה חלב ובשר) ומחירי התשומה, כאשר היחסים הכמותיים נשארים קבועים. השינוי הממוצע בסל התשומות, כפי שפורט לעיל, עומד על 10.9%. לעומת זאת – עליית מחירי החלב, והירידה הנומינלית במחירי הבשר, הביאו את העלייה בערך התפוקה ל-7.4% בלבד. מכאן, ההרעה בתנאי הסחר בשנה זו מסתכמת ב-3.2%. להלן החישוב:

משמעות הרעה בתנאי הסחר מסדר גודל זה, היא חוסר של כ-7 אג' לליטר במחיר החלב – במטרה לחזור לתנאי הסחר של שנת 2006. חלק מההרעה איננה קשורה לעלייה במחירי התשומה אלא למעבר לסקר חדש וניכוי הפריון השוטף. אלו מהווים כ-40% מהפער בתנאי הסחר (קרוב ל-3 אג' לליטר).

החוסר נטו בגין קביעת המחיר הרבעוני מסתכם ל-1 אג' לליטר והוא מהווה כ-15% מההרעה בתנאי הסחר בשנה זו. יתרת ההרעה קשורה לירידה במחירי הבשר (גם כן כ-1 אגורה לליטר) ופער תחולת ייקורי המזון במחיר המטרה (כ-2 אגורות לליטר).

(5) כאשר הבסיס התחשיבי המצוי בענף הוא עדיין סקר 2005, ניתן להעריך את השינויים בחשבון היתרות של משקי החלב בשנת 2007 לעומת השנתיים הקודמות לה. בלוח להלן, התפתחות יתרות הרפת ברמות השונות – על בסיס סקר 2005 ולרפת הארצית.

המטרה המחושבת בחודש האחרון של הרבעון הקודם. פערים בין המחירים החודשיים והרבעוניים – לחיוב ולשלילה, מושלכים תמיד לרבעון הבא. כך, אם המחיר הרבעוני לא שיקף נאמנה את העלויות החודשיות, משולם פיצוי ברבעון עוקב.

פערים מסוג זה צפויים להתקיים בעת שחלים שינויים משמעותיים במחירי התשומות – בין אם הן עולות או יורדות. מכיוון שמהלך שנת 2007 מתאפיין בעלייה קבועה של סל התשומות, המחירים שנקבעו ברמה הרבעונית יצגו פער גדל והולך, לעומת העלויות החודשיות.

תנאי הסחר של שנת 2007, מביאים למחיקת מחצית מיתרת הרווח של הרפת השיתופית הממוצעת, ומעמיקים את גובה ההפסד של הרפת המשפחתית הממוצעת עד לכדי 14% מערך התפוקה. השפעת השחיקה ברווחיות בשנה זו קשה במיוחד למשקי חלב הנושאים בנטל תשלומים שוטף בגין השקעות הרפורמה

במחצית השנה השנייה, עם התגברות קצב ייקור המזון המרוכז, המחיר הרבעוני גילם מקדמה על חשבון התייקרות עתידית, אולם זו לא הספיקה לגשר על פער העלויות והמחירים.

להלן הדגמה של המחירים החודשיים לעומת המחיר הרבעוני במחצית השנה השנייה של 2007:

מהלוח לעיל עולה, כי למרות שבשני הרבעונים האמורים ניתנו מקדמות על חשבון עליית מחירים צפויה במהלך הרבעון, לא היה בהן די בכדי למנוע פערי עלות ומחיר בחודשים האחרונים של הרבעון.

התרשים להלן מדגים את הפערים הרבעוניים מתחילת שנת 2005, כך שניתן להתרשם בתחילת התקופה מהשפעת המחיר הרבעוני בעת שמחירי התשומות יורדים (כל 2005 וחלק משנת 2006), לעומת פערים חיוביים בעת שמחירי התשומות נמצאים בקצב עלייה קבוע, כפי שקרה בשנת 2007.

תנאי הסחר ואומדן הרווחיות

(1) מחירי החלב הממוצעים של שנת 2007